

La Pista Negra

Xavier Coma s'ha convertit, en els últims anys, en l'autor imprescindible per a tots aquells que vulguen saber alguna cosa sobre còmics o novel·la negra, gèneres que tenen en l'actualitat una legió de lectors.

Albert Mas Griera

Vostè creu que existeix, veritablement, la novel·la negra catalana?

—*Novel·la negra catalana* és un terme que usem per entendre'ns, en el mateix sentit amb què parlem d'una novel·la negra castellana. En tots dos casos, hauríem de parlar, més aviat, de *Novel·la urbana*.

—*¿Podria definir en quin sentit ho són, d'urbanes?*

—Tracten el món de la ciutat contemporània des d'una òptica que ha de tenir en compte tota la violència que comporta necessàriament, avui, el món d'unes ciutats on el *lumpen* creix progressivament, i no només creix sinó que influeix en capes socio-econòmicament superiors de la població. Com ara en el llenguatge, el consum de drogues i el desig radicalitzat de diners.

—*¿On entraria, segons aquesta consideració, una novel·la de temàtica criminal però ambientada en el món rural?*

—Si la temàtica i significat d'aquesta novel·la estiguessin en relació directa amb el món urbà que he esmentat abans, constituiria una derivació de la mateixa novel·la urbana amb un simple canvi d'escenari, però no a nivell de continguts. Això ja es va donar, de fet, a la novel·la negra nord-americana clàssica.

—*¿És tan intocable, la novel·la negra, com vostè sembla afirmar sovint? ¿És lícit o no admetre que pot adaptar-se als canvis literaris i als diferents ambients socials? ¿És tot plegat, potser, un problema d'etiquetes, de noms?*

—És un problema d'etiquetes, a diferents nivells. D'entrada, el que considerem novel·la negra autèntica o clàssica respon a una etiqueta. Una etiqueta que, històricament, ha estat de molta utilitat per a descobrir, al marge de la crítica literària oficial, un bon nombre d'autors que havien estat arraconats injustament dins l'esfera d'uns hipotètics subproductes de simple gènere. Per això s'han desenvolupat una teoria i una història de la novel·la negra, els principals objectius de les quals

han estat aquest descobriment i el reconeixement coherent.

Ara bé, una vegada que històricament s'arribi a un reconeixement ple d'aquests autors, em sembla que l'etiqueta de novel·la negra no ens farà cap falta. El que caldrà, aleshores, serà traure'ls aquesta etiqueta i estudiar-los dins del context general de la narrativa nord-americana de primera línia. Crec que, en el futur, seré partidari que s'oblidi tot concepte de novel·la negra. I doncs, si penso que la novel·la negra americana és una *invenció* (útil, és clar)

«Més que novel·la negra, hauríem de parlar de novel·la urbana».

dels teòrics, encara amb més raó penso que tot el que s'hagi fet en altres països sota l'etiqueta de novel·la negra no s'ha de considerar com a tal, sinó com una narrativa influïda per aquells autors.

—*¿Veurem mai publicada una novel·la negra catalana —deixant de banda qüestions de nomenclatura— a «La Cua de Palla»? ¿Es conforma a publicar només els clàssics nord-americans?*

—Quan em vaig fer càrrec de «La Cua de Palla», Josep Ma. Castellet i jo vam estar d'acord que calia cobrir una etapa de la col·lecció centrada principalment en una selecció rigorosa de la millor novel·la negra que s'havia escrit. O sigui, la nord-americana clàssica, incloent tot un seguit d'obres importants dins d'aquesta categoria que eren inèdites en castellà dins l'estat espanyol. Ara bé, també estàvem disposats a publicar obres d'autors catalans escrites genuïnament en català i amb una qualitat si fa no fa semblant a les americanes que teníem pensades.

Aquest programa el vam fer públic reiteradament, però per ara a mi no se m'ha enviat mai cap novel·la catalana per a una possible publicació a «La Cua de Palla». Ni cap autor no me n'ha parlat mai. Només ens han proposat la traducció al català d'una novel·la escrita en castellà, però és norma de l'editorial —no només d'aquesta col·lecció— que el que el lector català pot llegir en castellà ho llegeixi directament en l'edició original.

—*¿Ha arribat a dir mai, doncs, que no hi ha cap novel·la catalana digna de publicar-se a «La Cua de Palla»?*

—No.

—*¿Creu que hi ha algun tipus de boicot dels autors catalans més o menys especialitzats en el gènere envers la seva col·lecció?*

—No he sentit mai res al respecte. A més, aquest boicot no tindria cap resultat.

DOMÈNEC UMBERT

—Però, a veure, ¿els catalans podem fer novel·la negra o només podem llegir-la i veure'n adaptacions cinematogràfiques? ¿És, com diuen alguns, un gènere refractari a la realitat catalana?

—La societat catalana actual —i la barcelonina en primer terme— no només facilita que es puguin escriure novel·les amb visió testimonial i crítica —i sota la influència de la novel·la negra americana—, sinó que ho exigeix. Els arquetips de la narrativa criminal dels Estats Units —detectius, policies, dones perdudes, etc.— tenen també la seva adaptació lògica, aquí. Pot semblar que, per exemple, el detectiu privat no tingui res a veure amb la nostra societat, però ara per ara, tot i que potser ha desaparegut pràcticament l'antic detectiu privat que perseguia dones infidels, n'hi ha molts que investiguen per als pares de les classes mitjana-alta i alta si els seus fills es droguen o no; i de la corrupció policial en tenim proves contínues als diaris

—Alguns experts afirmen que la diferència entre el relat clàssic de misteri —la «novel·la enigma»— i la novel·la negra nord-americana és, de fet, inexistente. Vostè ha sostingut, en canvi, que la gran aportació americana va ser no només dotar de realisme social la novel·la d'intriga, sinó donar-li categoria d'autèntica literatura. ¿Podria ampliar aquests conceptes?

—Et contestaré amb un exemple. L'ambició literària és el que va fer

decisiu el moviment americà que coneixem com a novel·la negra. El meu interès per aquest moviment ve precisament del fet que jo llegia Hammett, Cain o McCoy amb un plaer semblant al que em donaven Hemingway, Dos Passos o Farrell. En canvi, no em va ser mai possible gaudir del mateix plaer llegint Agatha Christie o cap dels seus múltiples col·legues que practicaven la novel·la de misteri.

És evident que la literatura ha donat algun nom com el d'Arthur Conan Doyle, que era un escriptor considerable en qualsevol dels gèneres que va tractar, i a qui no el perjudicava construir una part de les seves novel·les com a narracions en funció del desvetllament d'un enigma. Però això és un altre cas, que precisament és lluny dels subproductes per a un simple consum evasiu. En aquest sentit, hi ha un exemple de literatura castellana. Per a mi, l'obra que s'apropa més a la novel·la negra clàssica és *Un día volveré*, de Juan Marsé, alimentada per una gran ambició literària. Jo crec que el que perjudica molts novel·listes de casa nostra és situar-se, conscientment o inconscientment, en una esfera de gènere on sembla que no cal esforçar-se a desenvolupar una creació complexa.

—Si la novel·la negra és un reflex del món que vol descriure a través de les pulsions criminals, ¿quin és l'estat actual del gènere? ¿S'ha fet, com el món en general, més conservadora? ¿S'ha ramboïtzat, en una paraula?

—La ramboïtzació de la novel·la negra es confon amb els seus orígens. Ja

DOMÈNEC UMBERT

va començar amb un escriptor paral·lel a Hammett; Carroll John Daly, i després va tenir un moment d'expansió amb Mickey Spillane, durant l'època del maccarthisme. El que sí és un fenomen més modern és que els continguts ideològics —per bé que no han desaparegut— s'han fet molt més tous. I estic d'acord que el que avui podríem considerar com a prolongacions de la novel·la negra són, en comparació, molt conservadores. D'altra banda, i en relació a l'estat general, penso que el moviment de la novel·la negra va esvaïr-se després de la *cacera de bruixes*, fins a extingir-se al llarg dels anys 60, tant als EUA, com a d'altres països. El que avui es fa no es pot batejar com a novel·la negra amb el mateix sentit que ho eren les obres de Hammett, Thompson o McCoy.

—¿Quins són els autors vius que, arreu, fan la millor novel·la negra?

L'autor més important és Donald Westlake, però cal dir que aquesta importància no deriva del que ha fet els darrers anys, sinó de les seves novel·les dels anys 60.

—Una altra de les seves obsessions és el cinema negre. ¿És mort, com a gènere? ¿No podem esperar, avui, i a tall d'exemple, cap Retorno al pasado?

—És impossible. El fenomen del cinema negre no és gaire diferent que el de la narrativa negra. És un moviment, més que un gènere, que es va desenvolupar al mateix temps que la novel·la, potser amb un xic d'endarreriment, i que també va caure en decadència durant el maccarthisme. Les darreres pel·lícules del cinema negre clàssic es van produir durant els anys 60, *Point Blank* (A quemarropa, John Boorman, 1967) és potser la frontera final del bon cinema negre.

—Ha dit sovint que la crítica literària ha marginat el gènere o no li ha dedicat prou atenció. ¿Ha canviat, aquesta predisposició? ¿Creu que la novel·la negra ha adquirit carta de normalitat a casa nostra?

—La crítica literària oficial —en el sentit de la que té el poder als mitjans de comunicació— està, encara, totalment despistada. Un exemple és la rebuda que es va fer al fals descobriment —recent— d'un relat curt de Hammett que tothom ja el coneixia a tot arreu de feia molt de temps i que aquí va presentar-se, i es va lloar, com una novel·la llarga que havia estat descoberta ara no fa gaire. D'aquesta ignorància —impensable en àmbits considerats més seriosos—, se'n ressent sovint la col·lecció que dirigeixo.

Hivern

NOVETATS en LLIBRES

<p>edicions 62 s/a</p> <p>L'APRENT D'ESPIA Donald E. Westlake. Seleccions de la Cua de Palla, 88. 200 pàgs. Una sàtira del terrorisme.</p>	<p>Editorial Laia</p> <p>MIRAMAR Naguib Mahfuz. Col·lecció El Mirall i El Temps. L'única versió del Premi Nobel 1988 en català.</p>
<p>Edicions BROMERA</p> <p>EL SUPERVIVENT Barry Faville Col·lecció Espurna, 2. Aventures, amor i suspens en un futur post-nuclear.</p>	<p>EDITORIAL EMPÚRIES</p> <p>OBERTURA CATALANA Miquel Martí i Pol Col·lecció Tros de paper, 29. ¿Memories novel·lades o novel·la <i>memoriada</i>? L'obra més sincerament humana i més íntimament personal del poeta de Roda de Ter.</p>
<p>GREGAL LLIBRES consorci d'editors valencians s.a.</p> <p>EN LA CIUTAT DELS JOCS Josep Piera. Gregal juvenil, 26. Olimpia, pàtria dels jocs que porten el seu nom, és visitada per un jove. Des d'aquesta bonica ciutat grega escriurà unes cartes a la família i als amics contant-los, amb sinceritat i delicadesa, les seues vivències.</p>	<p>La Galera LA GALERA, S. A., EDITORIAL.</p> <p>LES GALLINES PENSATIVES Luigi Malerba. Col·lecció Cronos, 28. Cent trenta una historietes satíriques d'un món ben gallinaci.</p>
<p>EDITORIAL TRES I QUATRE</p> <p>LLIRI ENTRE CARDS Gerard Vergés. Col·lecció poesia Tres i quatre, 57. Obra seleccionada pel jurat del premi Vicent Andrés Estellés l'any 1987.</p>	<p>curial</p> <p>ELS MARGES 39 Revista de llengua i literatura. Dirigida per Joaquim Molas.</p>
<p>Edicions Proa</p> <p>POESIES Ramon Llull. Biblioteca universitària 8. 128 pàgs. 1.800 ptes.</p>	<p>UNIVERSITAT DE VALÈNCIA</p> <p>CATALÀ COL·LOQUIAL ASPECTES DE L'ÚS CORRENT DE LA LLENGUA CATALANA Lluís Payrató Biblioteca Lingüística Catalana.</p>

DOMÈNEC UMBERT

La crítica literària oficial està, encara, totalment despistada.

Hem publicat un bon nombre de novel·les molt importants que no havien estat editades encara en castellà a l'estat espanyol i que la crítica literària oficial ha ignorat olímpicament (*Cançó d'amor a Manhattan*, de William Trish, *Alta Sierra*, de W. R. Burnett, *El criminal*, de Jim Thompson, *L'hora més fosca*, de William P. McGovern, i d'altres).

D'altra banda, hi ha casos sorprenents, com el de la secció de llibres de *La Vanguardia*. Aquesta secció, que és una de les més bones en crítica literària, té fins a tres crítics més o menys especialitzats en novel·la negra; però resulta que cap dels tres no parla català (un és argentí), i suposo que els deu ser molt difícil llegir-lo, i per tant ferne la crítica que correspondria. I el responsable de la secció —Robert Saladrigas, que sí que parla i escriu en català— només ha dedicat el seu article setmanal, aquests darrers anys, una vegada a una novel·la de «La cua de palla»; i va triar precisament, per a aquesta ocasió gloriosa, una novel·la que ja havia estat editada en castellà i que, a més, era una de les menys interessants, literàriament, de les que hem editat en aquesta darrera època.

Xavier Coma, encara encès per la il·lusió d'una col·lecció que, si no dels crítics, ha aconseguit la normalitat potser més important, la dels lectors, prepara els pròxims números —una bona pila, inèdits a l'estat— que sortiran a «La cua de palla». A més està a punt de publicar un diccionari de cinema negre clàssic que complementarà el que ja va publicar el 1985 sobre autors nord-americans (núm. 50). □